

(rusnya valcer) József Attila korában még érdemes volt írni, hogy „Ne légy szeles. / Bár a munkádon más keres – / dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen”. A költészet azóta vagy cinikusabb, bravúrosabb, individualistább, felnőttesebb lett – vagy keresvén a közös nyelvet maga is szétesővé, szét-szikrázóvá válik (és más megoldások is vannak, jóllehet olyanokat nem ismerek).

38 Selyem Zsuzsa

A TEREMTÉS UDVARIASSÁGA

Kísérlet Zudor János

verseinek értelmezésére

lami csöndes, folyamatosnak képzelt mozgás. Zudor János rusnya valcerről ír. Döbbenetes ez a szókapcsolat, egyszerre emel föl és sújt le. A valcer nyilván valamiféle keringést jelent, elsősorban a humánus lények keringésére vonatkozó mozgásforma, de Zudor versében kitágul a jelentés, el egészen addig, ahogy a Föld valcerezik a Nap körül. És vissza az emberihez, vissza oda, hogy ötezer éve (kétezer, de mélyebb értelemben Zudor Jánosnak bizonyára igaza van, amikor ötezerről ír) más sem történik, Júdás Isten parancsára elárulja Jézust, Jézus meg egy legyintéssel megbocsájt. Az emberi értelem, József Attilának még oly kedves menedék, itt föl kell, hogy adja magát, a kereszténység alapmítosza, az európai ember neveltetésének mélyén meghúzódó botrány, az árulásra kényszerített ember egyszerűen érthetetlen, nincs az az etika vagy ideig-óráig érvényes morál, nincs az a rendszer vagy törvény, amelyben megnyugtató módon tisztázhatnánk a dolgot.

Howy a csillag
megy az égen, írta József
Attila, és van ebben va-

*Dédelgetem a rusnya valcert,
méghogyha Isten előtt Júdás
nem is tudja bebizonyítani igazát,
és elszegődik kísértetnek,
egy oktávon ugyanazt a falsot húzza,
már ötezer éve, hogy mire megy ki
ez a bődült, kerge, kergetett
társaság; megpihenni a fals hangok között
is lehet...*

Csak hamis és hamis között választhatsz. Az értelmetlenség kaotikus megformálásában Zudor János verse kristálytisztán mutatja az emberi lények, akik volnánk, kompromisszumkészségét, öncsalását, önfeladását. Persze,

semmi bizonyítékunk arra, hogy létezik ez az „ön”, hogy volna más is a fals hangokon kívül. Ami, szerintem, nem ok és nem mentség arra, hogy ne keressük. És, szerintem, lehet, hogy tévedek. Zudor János verseit képtelenség megértenem, bár arról mélyen meg vagyok győzve, hogy a rusnya valcer pontosan írja le az emberi létérzékelés különféle dimenzióit. E „bő- 39
dült, kerge, kergetett társaság” aki lehet, hogy csak úgy kialakult egy élhető bolygón, vagy lehet az is, hogy egy kimondhatatlan jóság egy pusztító, áruló lényt teremtett, e társaság vajon tehet-e mást, mint hogy időnként megpihen a fals hangok között? Zudor János költészete nem ítélkezik, nem panaszskodik, és a legkevésbé sem hivalkodik eszméivel vagy formakészségével, Zudor János felmutatja az érthetlent.

(költészet) Minden értelmezési beidegződés nélkül felmutatni az érthetlent veszélyes és magányos gesztus. A költő, míg verset ír, kirekeszti önmagát a megnyugtatónkra kieszelt konvencióink közül, hogy újra kapcsolatba kerüljünk a világgal, a láthatatlan szálakkal összekötött együttlétezéssel, nem-kisajátított önmagunkkal. A költészet is paradoxális, nem csak a teremtés. Weöres Sándor kitalált egy történetet valós és fiktív szereplőkkel, amiből sejtelmünk lehet a költészet e rejtett formájáról. Lónyay Erzsébet Psyché, Weöres Sándor szeretnivaló 19. század eleji fikciója európai utazása során megfordul a nagy Goethénél, és megfordul az asztalosmester toronyszobájában élő Hölderlinnél is: „Nem feledem a verseit: se értelme, se metruma, se cadentiája; zászlók, körtvélyek, erdők, tavak keringnek, úsznak, rend nélkül, vagy a bolondság ismételten rendgyében. Mit tagadgyam, nékem igen tetszett: álomban hallok illy költeményeket, s ha fel-ébredek, nem marad bellüle semmi. Göthe előtt méllyen meg-hódolok. De ama nyomorúlt eszelősnek rongyolt Lyrája, tsak azt vágyám hallnom.”

Zudor verseiben közel kerülnek egymáshoz olyan dolgok, amelyeket úgymond a békesség kedvéért jó messzire számúztünk egymástól. Hajszálon múlik, hogy nincs bennük káosz, és hajszálon múlik, hogy az olvasó van-e olyan figyelmes és találékony, van-e elég lélekjelenléte, hogy észrevegye a versben rejlő, folyton elillanó, álomszerű, ismeretlen összefüggést.

„valaki egyedül / átmászik a hídon, az idegszálon, / az első kakasszón... Egy idegen!” (*Körösparti óda*) Mit keres egymás mellett a híd, az idegszál és az első kakasszó? Nem esetleges így, nem cserélhetnénk fel mondjuk a hidat szekérre, az idegszálát cseresznyére, az első kakasszót ragacos bicikli-kormányra? És ha igen, akkor nem jutunk-e arra a vigasztalan eredményre, hogy minden mindennel fölcserélhető? Amihez sem képzelőerő, sem költői tehetség nem kell, elég némi megalapozott, felnőttes kiábrándulás. Ha viszont valamilyen csoda folytán verset olvas az ember, efféle elkedvetlenítő

gondolatokkal nem érheti be, és ha nehezen is, de előbb-utóbb csak észleli a kezdettől fogva szeme előtt lévő kapcsolatot. Ha felteszi a jó kérdést: ki az a valaki? Mert hát egy *idegenről* van szó, válaszolja a vers, egy idegen kel át a hidon, de hát a hidon mindenki idegen, a híd senkinek sem lehet az
40 otthona, semmiféle híd nem lehet otthon, az sem, amelyik mozdulatainkat közvetíti, az idegszál. Az idegszál így nemcsak a test egy része, hanem az idegennek egy útja is, egy Ariadné-fonala, amivel az utak káoszában megpróbálunk tájékozódni. Miért a káosz-érzés? Miért vagyunk annyira elvezettek, szétesettek, miért nincsen köztünk összefüggés, mi tesz minket, embereket annyira idegenekké egymás számára? Soha nem jönnénk rá a válaszra, ha meg nem szólalna a kakas. Ismerted őt? – kérdezték Pétertől, és ő váltig tagadta.

Ha sikerül egy kérdést kieszelned, ha megtalálod azokat a százfelét szétesett szavakat, amelyek együtt igazi kérdéssé állnak össze, akkor a válasz sem késlekedhet soká. A sokféleség villogó látszatában ma egyre kisebb világokba vagyunk szorítva. Az egész persze színes és vidám, csakhogy az egészsztl el vagyunk zárva: szűk ketrecekben olyan nyelvet beszélünk, amelyet csak azok értenek, akik velünk vannak. A magyar nyelv, mint mindenik nyelv vagy jelrendszer ezen a világon, képes a végtelenre, a váratlan, új összefüggésekre. Zudor János költészete a nyelvnek ezt a végtelenségét, kiszámíthatatlanságát, megunhatatlanságát demonstrálja. Ha oly korban élünk, amikor a magyar közbeszéd mintha egyre csak azon fáradozna, hogy különigazság-ketrecekbe zárjon bennünket, akkor a költészet csöndes, észrevehetetlen, zavarbaejtő és könnyedén leverhető demonstráció. A költészet ereje a hatalmi beszéddel szemben: ő lehet sebezhető. A költészetnek nem csak akkor van igaza, ha százezrek skandalálják.

A ketrecekben nincs kérdés, a ketrecekben minden hervasztóan evidens. Csak ez az evidencia két lépéssel arrébb már érvénytelen. „Übü király sétál / le-fel jár / rosszabb, mint a fasizmus.” És fura képek következnek, milyen is ez a rossznál is rosszabb. Ahogy Alfred Jarry meglátta hajdani tanárában az abszurditás és ostobaság alakzatát, a nevetséges hatalmi mámort, Übü papát, Zudor János übü versciklusában a „magát mutogató százezer példányban sértálgató sikeres ember” az übüség egyik stációja, a sokaság, ez a mindenfelől áradó ostoba törekvés a sikerre. S mivel a hatalmi mámor a ketrechben zajlik, és a ketrechnek az idő az egyik dimenziója, Übü siker-sétája rövid ideig tart.

És jön a másik fura kép a rossznál is rosszabbra: „a százezer példányban megírt és megélt vaszylinder”. Értjük ezt? Ismerjük ennek a jelentését? Persze, hogy ismerjük, csak könnyebb és biztonságosabb elárulni Őt, mint vállalni, hogy közünk van hozzá. Szóval, a vaszilyderről valamiféle durva, súlyossá váló álelegancia jut eszembe, a szabad civil lét, a felelős és autonóm polgár emblémájának, a kalapnak a gonosz paródiája, amit a hatalom visel,

hogy azt higgyük, a szabadság csak egy ostoba illúzió. S mivel a hatalommániának nincs érzéke a valósághoz, előbb van százezer példányban megírva, mint megélve.

Világos, tényleg rettenetesen rossz a százezer példányban megírt és megélt vascilinder. Zudor verse meg azt mondja csöndesen: 41
Übü sétája rosszabb. Rosszabb az a mozgás egy idő- és térbeli ketrecben, ahol Übü a kiskirály. Ugyanitt mozog Bertolt Brecht figurája is, Arturo Ui (Zudor átjátssza Oui-vá, übüs igenné, ami ugyan redundancia, de hát az akarnokság többnyire redundáns), tehát Arturo Oui, az ócska gengszter is itt van, és itt robban Hiroshima, a százezer példányban terjesztett ócska szavak valóságos pusztítása, amiről a versben az áll csupa nagybetűvel, hogy ez is az ő „KÜLÖN tragédiájuk”.

Külön. A vers abban a szédítő érzésben részesít, hogy mindaz, ami a világunkban, ezen a valcerező bolygón történik, csupán az egyik ketrec eseménye, mert ketrec lett az, ami végtelen élet lehetett volna.

(posztvárad-versek) Nagyvárad a múlt század elején a magyar kultúra centruma volt, ki ne tudná, hogy polgári miliójében a modern magyar gondolkodás talált otthonra. Az is közös kulturális emlékezetünk része, hogy az érmindszenti születésű, botrányos és szenvedélyes Ady Endre nem lehetett volna Nagyvárad nélkül emblematikus magyar költőnk. A múlt század elején volt tehát egy magyar város, ahol kíváncsiak voltak az emberek egymásra, tágas és elegáns kávéházakban találtak nap mint nap, ápolt promenádokon sétálgattak, folyóiratokat alapítottak, politizáltak, mulattak, versektől ájultak el a hölgyek. Zudor János Várad-verseiben a mai város jelenik meg, a száz évvel korábbiak ugyan vannak nyomai – „ahol Ady Endre is megfordult”, olvassuk a *Te édes Váradban* –, de ezek alig kivehetőek. Nem nosztalgizál Zudor, a mai Várad, még ha lepusztult, elszegényedett, és közönyös is, éppoly gazdag jelzésekre képes, mint a hajdani. A kulturális védőháló eltűnt a versek alól, magára hagyottabbak hát. A kultusz oda, a lányok ma egészen mástól ájulnak el. Ez pedig némi vigaszra ad okot.

*Nagyobb mint a falu,
te édes, te Várad.
A mi városunk.
Nagyobb a falunál,
a feltornászott lélek,
és a Pecehíd,
a fél falunál is
nagyobb, a város.*

A város itt méretével hivalkodik, a vidámság, az együttlétből fakadó kreatív öröm, a közösen vállalt folyamatos gondozás és művelés, amitől egy város város, és nem egy sok emberből és épületből álló halom, Zudor János versében átköltözik a szöveg olvasásától felviduló olvasóba. Zudor humora, 42 a nagyzási hóbort leleplezése a tautológiával (a város „nagyobb mint a falu”), a hierarchiák megalapozatlanságának fölfedése a látványosan hamis fokozással („a fél falunál is nagyobb”) megteremti azt a kapcsolódást, amit a város épp nem képes nyújtani.

Általánosan megfigyelhető jelenség, hogy a városok nagy falvakká válnak, hiszen a közttereket elfoglalják a pillanatnyi haszonlesők, a kereskedelmi valamicsodák (reklámok, standok, művészetnek álcázott propaganda-eszközök, szimbolikus kínzószerszámok), egyre kevesebb a hely, ahol a városlakók egymással találkozhatnának és valamit közös elhatározással építhetnének. Zudor János egyetlen szó felcserélésével nemcsak ezt a folyamatot érzékelteti, hanem eléri azt is, hogy legalább méltósággal vegyük észre, mi történik. Ne nyávojjunk, hanem fölismervén az utalást, legalább némi eleganciára tegyünk szert az általános lepusztultságban.

A Tegnep Városa. Ady Endre idején még a Holnap Városának nevezték. Várad letűntsége ezzel az utalással több, mint más városok városiasságának hűlt helye. Zudor János Várad hét kapujáról ír, amit távoli összefüggésbe hoz a mottójául választott Ady *Bántott, döfölt folyton a Pénz is...* versével. Ady a pénzt csak azért hozta szóba itt, hogy jelezze, nem foglalkoztatja őt más, mint Politika és Szerelem, az emberi viszonyok tehát, közös, a pénz által nem kiszajgított terek. Zudornál a Politika és Szerelem közvetetten jelenik meg, a mai város terei privatizáltak, hét kapu van ugyan, de belül semmi szóra érdemes.

Zudor János Várad-versei páratlanok a poszturbánus állapot érzékeltetésében. A poszturbánus állapot: parkok fáit vágják ki, erőszakosan szobrokat emelnek, vendégmunkásokat éhbérért dolgoztatnak, ellehetetlenítve, hogy valaha is otthon érezhessék magukat, tegyenek is valamit a helyért, ahová a sors vagy a szegénység vetette őket – minden város mostanság azt érzékelteti: nagyobb vagyok annál, hogy egyáltalán számítson nekem, hogy mit gondolsz rólam, nem a személyed és opcióid érdekelnek, hanem a pénz, semmi más. A *Te édes Váradban* ezt a paradoxális, kitaszított otthonosság-érzést kaphatjuk el:

*Idehaza vagyunk elveszett
városunkban. Az avramiancuk
ellenére, a ferdeszeműek
ellenére, a park
jelzésére, és a rend
csodálatára, a csontig hatoló
rendszer ellenére.*

A *Ballada a letűnt Váradról* valamiféle idő- és térbeli káoszt idéz fel, ahol Allah meg keresztény Isten, tündér és pincelépcső kavarog, a Körös utcai szép, bíbor kofa körül az ortodox holdas templom kering (megint ez a keringő!), hogy a vers végére egy logikus, követhető, kegyetlen és sivár képet rakjon elénk, magát a poszturbánus rendet:

43

*Kettészelt pinceszolga feszül,
a Nagypiac is megkövül.
(Beáll a csend, a kocsi
leállnak a Bank körül.)*

A Bank tündöklése és, ettől valahogy nem teljesen függetlenül, a város leszegényedése egy idő után az urbánus életforma nélkülözhetetlen intézményeinek megszűnéséhez vezet. Nem jár a villamos, a könyvtárak bezártak, a könyvek széthordva, eltűzelve, a gyerekeket az iskolák helyett büntetőintézetekben nevelik, a felnőtteknek Skopolamint adagolnak, mindenütt szemét virágzik.

„Ó, jaj, város, a pázsiton hiéna” (*A modern pásztoróra*) Nem véletlenül jut eszünkbe Bodor Ádám Dolinája, a szintén hajdan jobb időket ért kisváros, ahol mára hiúzok és medvék járkálnak az utcán. A különbség: Zudor verseiben sok ember van a városban, sok ember, karakter vagy bármi emberi vonás nélkül. Simán áthajtanak autóikkal a gyalog közlekedő, szerencsétlennek gondolt emberen, megteszik, mert az autó erősebb, és kész, már húznak is el. A prózában az az egyik lehetősége, hogy érzékeltesse a sofőr döntéseinek hátterét is, a vers az álomszerű pillanatot ragadja meg. Valamiféle egymással megosztható jelentést keres a zűrzavarban: a szereposztást nem érti (Carp alpolgármester felesége a sofőr, a zebrán gyalogoló költő az elütött és otthagyt), angyalokat, közvetítő, láthatatlan lényeket tesz szóvá, hogy legalább szó legyen róla. A *Szereposztás* című vers nem a képzelet szüleménye, valóságosan megtörtént. A képzelet arra való, hogy mégiscsak legyen egy hely, a vers, ahol a poszturbánus viszonyok között elnémitott esemény megszólalhatatható.

Az otthon mindenütt van és sehol sincsen, az *Irány haza* című versben, ahol ez az érzés megjelenik, már nem angyalok vannak, hanem fogdmegek és ufók, nem értelmet adnak a széteső világnak, hanem őriznek, nehogy eltévedjek. Konkrét és kozmikus biztonsági őnök terelnek haza, és hová haza, hová haza:

*Fogdmegek őriznek,
nehogy valahogy eltévedjek.
(Ufók is őriztek, de
nem mondhatni hogy rendszeresen.)*

44

*Tűrhető a halmazállapotom.
Vekkerre ébredek. Fél hat.
(IRÁNY HAZA. A HÍD ALÁ.)*

Zudor verseinek ez a dimenziója olyan tapasztalatokat ad át, amelyekre csak most kezd felkészülni a kortárs költői nyelv. Nem a villoni vagabundus költő szerepe ez, nem is a polgárosodással megjelenő bohém figurája – ott nyilvánvaló volt, hogy szerepről van szó, saját döntésről, mellyel a törekvő, fantáziátlan létformát jóízűen (és méltán) lenézi és kineveti a tehetsége tudatában lévő művész. A szerepből ki lehetett még lépni, alkalomadtán lehetett belőlük fegyver- vagy alkoholkereskedő, példás családapa (nők számára nem volt e szerep elérhető), lehetett a villogó polgári lét igyekvő szereplője. Ma viszont mindazok a hatalmi gépezetek, amelyekkel szemben a hajdani vagányok meghatározták magukat, föloldódtak a piactársadalomban, az egyházi méltóságok kifigurázásában nem nagyon rejlik esztétikai lehetőség (Zudornál a gyóntató dicstelen áldozat: minden ok nélkül vagy felkoncolják, vagy kitömik arctalan emberek), a polgári életforma a maga vak eleganciájával már alig-alig létezik. A költészet nem eljártssza, hogy perifériára menekült az alakoskodások, ostoba konvenciók elől, hanem tényleg a periférián van.

Zudor verseinek színtere igen gyakran a poszturbánus lét erőszakintézménye, a gyakorlatilag börtönként funkcionáló elmeosztály, ahol – a börtönlogikának megfelelően – az is deviánssá válik, akiben erre korábban semmi hajlandóság nem volt. A börtönre azt mondja: „istentelen bentlevés”. Erről a tapasztalatról nem megtudunk valamit Zudor verseiből, nem, Zudor lírai énje nem póz, nem kívülről beszél: részesíti olvasóját az értelemvesztés szélsőséges tapasztalataiban.

Az értelemvesztés szélsőséges folyamatait persze tapasztalja az olvasó nap mint nap, csak bámul, hogy miféle örültségek hangzanak el a parlamentekben, milyen pusztító döntéseket hoznak a látszatdemokráciákban, hogyan vált minden egy szárnalmas fizetőeszköz függvényévé. Zudor költészetében viszont az örültség nem játssza meg, hogy értelmes volna. Nem az örület zabálja fel az embert, hanem a józanságnak tűnő, érdekből üzött értelmetlenség: akkor veszítjük el karakterünket, amikor nem keressük többé az értelmet, a világosat, a hosszabb távon, több ember számára érvényeset, amikor elfogadjuk a ketrecszabályt: pillanatnyi érdekeinknek rendeljük alá magunkat.

Zudort olvasni ha nem is könnyű, de katartikus, tiszta, érdekmentes örület. Csak egy példa: *Az Őrült falnak megy* csupa összevisszaság, felkiáltó- és zárójel, csupa verzál, a szavak hangzások szerint kerülnek egymás közelébe (politúr – tupír – púp, fajtalan fajta – felfalta stb.), tiszta káosz. És akkor jön a befejező sor, amiben semmi handabanda, semmi álságos 45 állítás (persze nem a versben volt ilyesmi, hanem mindennapjaink mainstream médiáiban, a fizetett örültek világában). Egy kérés hangzik el, vagy legyen: követelés, ami a lényeg, hogy képes kilépni saját keringéséből, és azt mondani, na jó: kiabálni: Tiszta Inget Az Őrültnek! Tiszta inget az Őrültnek. Egyik legszebb verssor, amit valaha olvastam.

(Én, Zudor János) És újra József Attila. Az *Eszmélet XII*-ben, miután tisztázta a földi és a kozmikus lét törvényeinek fölfelcsését, egy pillanatképet ír meg: az éjszakában álló, a vonatokat néző ént. A pillanat teljes életté táguul, az én pedig mindenkivé:

*Így iramlanak örök éjben
kivilágított nappalok
s én állok minden fülke-fényben,
én könyöklök és hallgatok.*

A *Könnyű mérge* című Zudor-vers, amit tekinthetünk *Eszmélet XII*-átiratnak is, nagyon magasról indít: „Szeretkezhethék Istennel / sehogy sem tudok. / Könnyű mérget ígért Isten, / mindenütt ablakok”. Abban osztozik József Attilával, hogy itt még csak ragokban jelenik meg az én. Az ablakok ott fényesek és szállnak, Zudornál se nem fényesek, se nem szállnak, csak mindenütt vannak. Isten könnyű mérget ígér és jönak képzel. Zudor verse ezt mondja. Meg azt is, hogy: „fogadj be, Istenem”. Nem tudni, hol van, hogy befogadhasson. A kérést Zudor zárójelbe teszi, előtte meg egy vízió: „elvágodik a villamos”. Altató van és mérge ebben a versben, az éneknek nincs módja párhuzamokat, törvényszerűségeket észrevenni, nincs megnyugtató könyöklés és hallgatás: az egész világ képzelődik és remeg, a szértszóródó én pedig nem megnyugszik, hanem előbb van, aztán meg nincs:

*kit Isten képzelt jónak,
minden remegő ablakban,
az ÉN vagyok! És kisiklok.*

Aki megtapasztalja és megformálja ezeket a verseket túllép és innen van a személyességen. Zudor János hihetetlen erejű képet talált a versírásra: négykezes Hitetlen Tamásként, pucéron. A személyességhez hozzátartozik

az egyéni öltözet, a meztelenség (rettenetes történelmi tanúságaink vagy egészségügyi intézményeink gyakorlata szerint) lehet az ember privátszférájának feltörése. Zudor ebben a képben összevonja a feltámadt Jézust a kétkedő Tamással, a négykezes, a versírás, a saját meztelen test
46 sebeibe mélyesztett saját kéz. Idézem az egész verset, címe: *Meztelen a városban*.

Körbenyargalászom a várost

*(sérült a tudatom,
sérült az agyam,
sérült a hitem,
sérült a vérem).*

*Itt kell négykezes
játszanom Hitetlen
Tamásként, pucéron.*

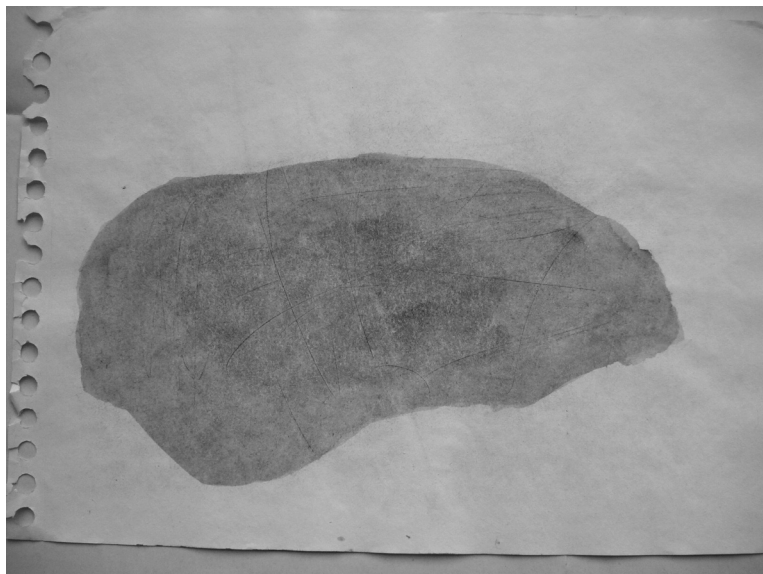
A rusnya valcer, a körkörös mozgás itt is megjelenik: „körbenyargalászom”. Zárójelben pedig a megfosztottság, a sebek sora – ez az én mintha azt próbálná jelezni, hogy kevesebb önmagánál. És nem önrónia ez, hanem egyenes beszéd. Nem úgy döntött, hogy alulstilizálja magát – ezt értem azon, hogy ez az én innen van a személyességén. És túl is van rajta: Jézus és Tamás testének és kezének összevonásával egy irónián túli megkettőződést talál ki. A négykezes játészó, a verset író én még sérülékenyebb, még magányosabb. Nem hiszi el, hogy a test saját teste, hogy a sebe a saját sebe, de hát hogyan is hihetné: hiszen ebbe korábban belehalt már.

Az én szabadsága Zudor verseiben több szinten is korlátozott. A *Nekem kijutott a rácsos szoba* alapszituációja, hogy az ént nem saját döntései vezetik, hanem egy közveszélyes bűnözői állapotról ítélkező hatalom. De képes ebből a kiszolgáltatottságból is megfogalmazni valami egyetemes érvényű emberi tapasztalatot, ahol már semmivé foszlik a rácsos ablakról rendelkező lokális kiskirály. „[N]em vagyok bezárva, de ki se vagyok engedve” – a bezártságnál ez nyugtalanítóbb, kockázatosabb és józanabb állapot. Az énnak van bátorsága, ennek a mindenféle hatalom által beszorított és kirekesztett énnak van bátorsága a kínzást túlvinni a személyességén: „értem jönnek / a csillagok / és megkínoznak”.

*Én egy nagy dögfehér halott vagyok.
Kísértet ingben járok,
bocsánatot kérek mindenkitől,
mint egy született vesztes!
Egy csókot adok mindenkinek, aki
meztelen. Én vagyok az örök búbánat.*

47

Ez az *Én* című vers. Nem kímél: az életen kívül van és járkál és bocsánatot kér és csókot ad és örök búbánat. Ha összefüggést keresek korábbi Zudor énekkel, beleláthatom a lemeztelenített Feltámadottat, akkor a született vesztes állapot saját elhatározás, nem gyáva létügyetlenség, és a csók az árulás csókja, a betervezett, megteremtett árulása. S ha ezt így próbálom látni, a Zudor-versek énjeinek szétesettsége a teremtés udvariassága a szenvedő ember iránt. A megtestesülés skizofréniája, az árulás és a kétely, mely nem szünteti meg a szeretetet,* hanem benne van.

Új Forrás 2012/6 – Selyem Zsuzsa: A teremtés udvariassága
Kísértet Zudor János verseinek értelmezésére

* Zudor nem használja a szeretet szót. Mélységes tisztelem érte. Az ő verseiben megjelenik, ritkán, rémületes rendetlenségben felvillan egy-egy összefüggés, tiszta pillanat, nagyvonalú figyelem mint például: „én is kínlódom, / akár a párom, pocskéul rossz / nekünk”. Mert a szeretet túl van azon, amire volna komolyan vehető szavunk, konzisztens gondolatunk, a vers nem beszél róla, hanem demonstrálja a szeretetet: „Bábuti, csak okosan. / (Mint Tatuli buta ringatója!)”